

Ціна 10 коп.

Неля
Касянчук

ЛЕБЕДИНА ШАПКА

Неля КАСЯНЧУК

**Відсканував
і опрацював**
Анатолій МИКОЛАЄНКО
(barsikot)

ЛЕБЕДИНА ШАПКА

ІЛЮСТРАЦІЇ С. ГЕРАСИМЧУКА

КИЇВ, ВИДАВНИЦТВО «РАДЯНСЬКА УКРАЇНА»
1980

Неля Касянчук
Дружній шарж.

НЕЛЯ КАСЯНЧУК

За тридцять чотири роки роботи в «Перці» мені довелося прочитати не одну сотню гуморесок, байок і фейлетонів початківців — молодих, і не зовсім молодих, і таких, про котрих кажуть, що вони вже не з одної печі хліб їли.

Деяким авторам завжди хотілося одразу по-дружньому сказати: «Киньте переводити дефіцитний папір. Гумориста з вас не вийде, бо гумору природа-матінка відпустила вам не більше, ніж чавунній надгробній плиті...»

А от коли мені потрапили на очі перші гуморески Нелі Касянчук, я прочитав їх з інтересом. Відчувалося, що автор, незважаючи на певну недосконалість її перших літературних спроб — людина з «божою іскрою». Вона вміє бачити навколо себе комічне і по-своєму, дуже лаконічно й весело інтерпретувати його. Вона нікого не копіює, нікого не наслідує. У неї свій власний почерк. А головне — вона добре володіє словом, хоч освіту здобула не гуманітарну, а технічну й продовжує працювати технологом у місті Борисполі під Києвом.

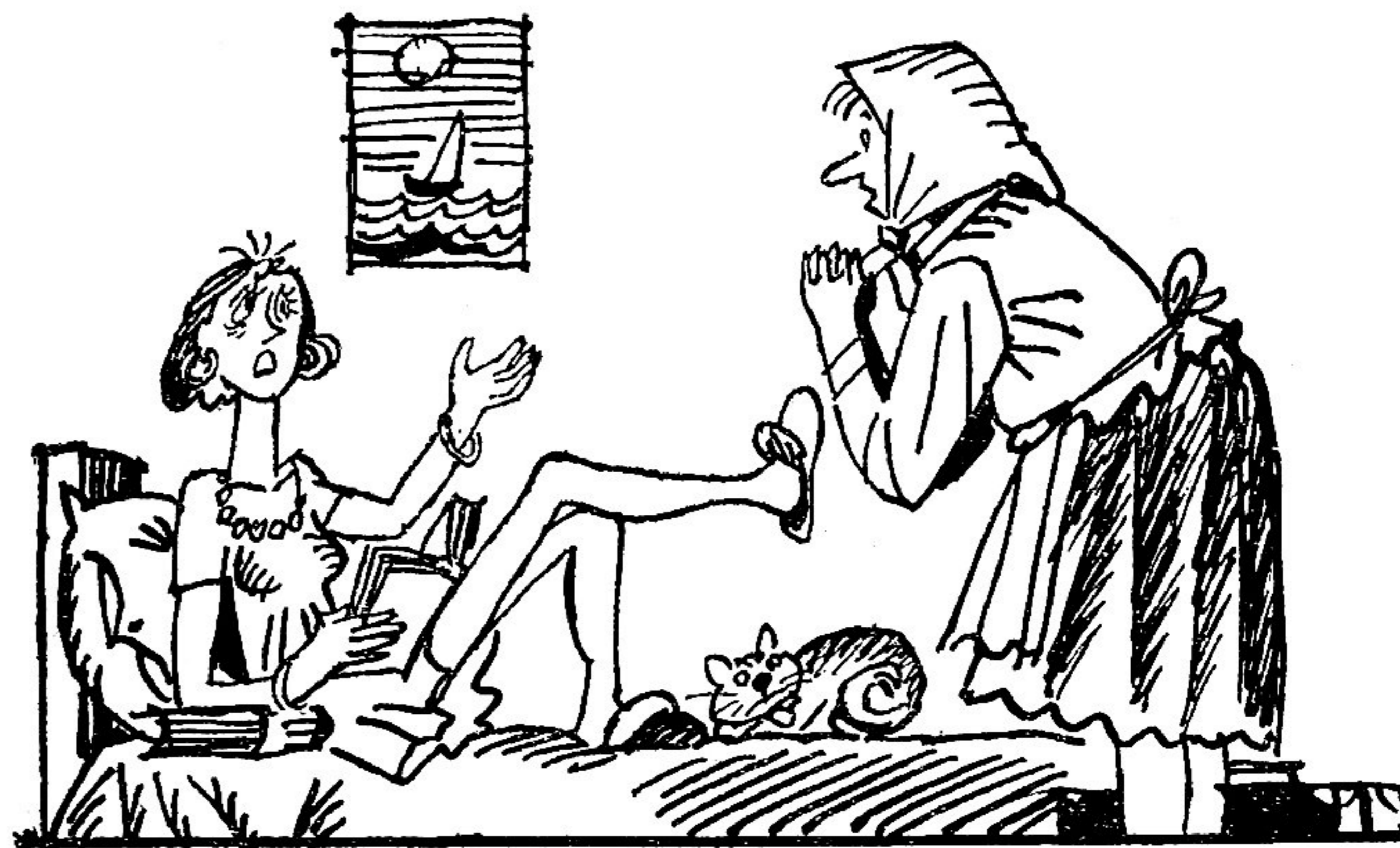
Неля Касянчук уже більше чотирьох років друкується у «Перці» та інших журналах і газетах. Хочеться з приємністю відзначити, що наша симпатична гумористка творчо росте, що вона дуже вимогливо ставиться до своїх творів, пам'ятаючи, що в такому дуже нелегкому жанрі літератури, як сатира й гумор, «легкого хліба» ніколи не буває.

У 1977 році Нелі Касянчук була присуджена літературна премія «Перця» за усмішки «От що значить добрий день» і «Бракороб і халтурник».

Хочеться вірити, що перша її книжка «Лебедина шапка» не стане її лебединою піснею. Боронь, боже!

Хай ця перша книжка буде тією першою ластівкою, яка зробить Нелі Касянчук добру літературну погоду в її творчому житті.

Федір МАКІВЧУК.

ДВІ СЦЕНКИ

I

— Не чекала, дочко, матері? А я ось зібралася та й приїхала. Дай, думаю, подивлюся, як вони там живуть. А Василь де? На роботі? А онучок? У таборі піонерському? А чого ж це ти, Катю, схудла? Така була справна, а це... Чи не занедужала часом, дочко?

— Голодую, мамо.

— Отакої! Та хто ж нині голодує? Ти ж працюєш?

— Ні, не працюю, мамо.

— А що ж чоловік? Грошей не дає?

— Ні, всю зарплату приносить. Я голодую, щоб схуднути...

— Ой лишенько! Та Василь же наче непоганий чоловік, не п'є, не б'є, всю зарплату віддає. Чи, може, на чужих молодих задивляється?

— Ні, мамо, не задивляється. Тільки якийсь він надто вже тихий та сумирний. Не можу я з ним жити. Хоч би нагримав коли чи хоч пальцем на-сварився, щоб відчувалося, що в хаті мужчина, а то таке — ні риба, ні м'ясо.

— Але ж тобі добре.

— Виходить, що добре. Але коли все отак добре та добре, то воно теж не дуже добре.

II

— Розповідайте, громадянко, тільки покоротше.

— Та я ж коротко. Такий бусурман, такий катюга, п'яниця...

— Коротше.

— Перший мій чоловік, Василь, був, як золото, а це лихо, а не чоловік: п'є, б'є, на чужих молодлиць задивляється, бодай йому повилазило.

— Не кляніть.

— Хто там його кляне, будь він проклятий!

— Громадянко, розповідайте по суті справи і коротко.

— А хіба я не по суті? Прибігаю з роботи, а він же, дармоїд, ніде не працює і вже «під мухою»...

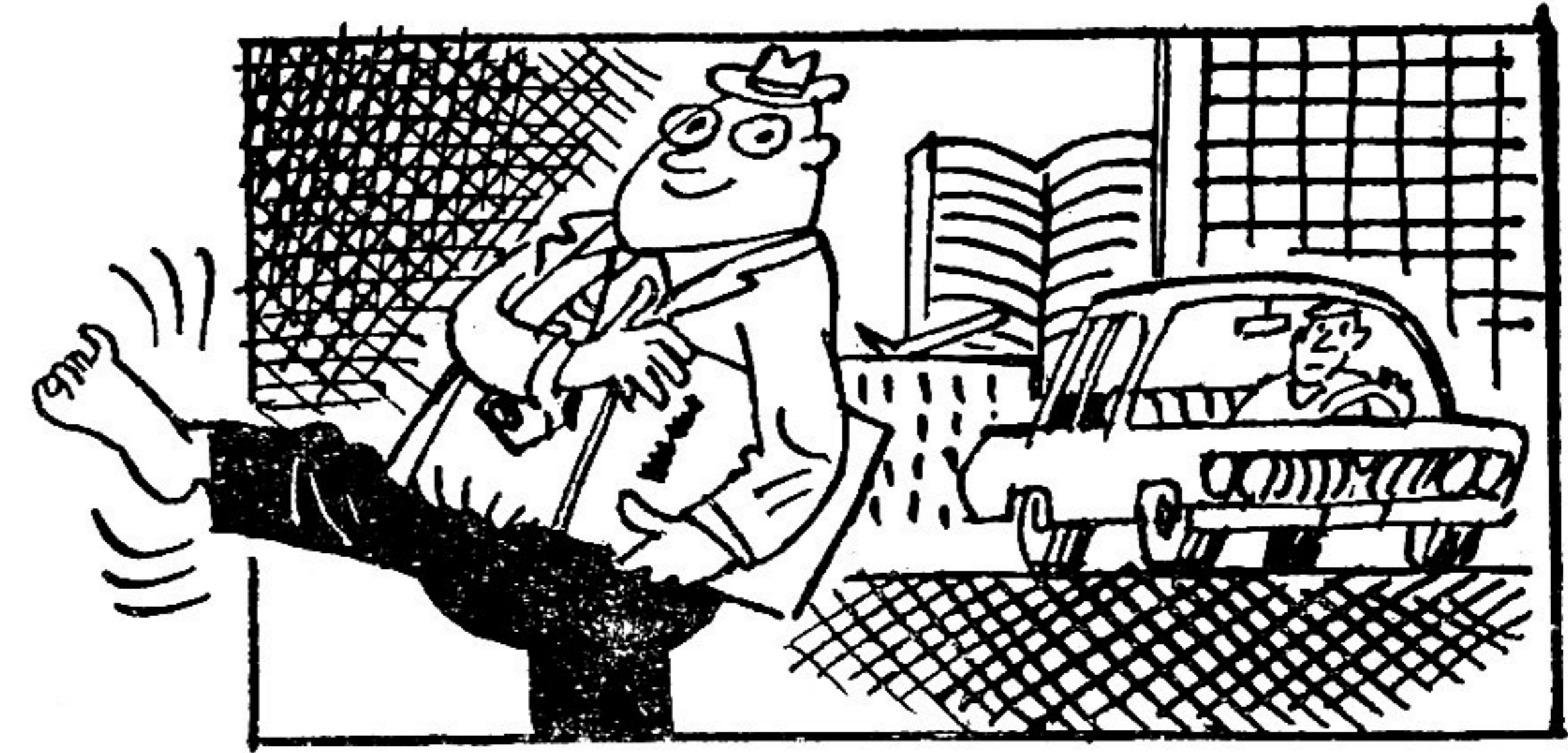
— Коротше, громадянко!

— Гаразд, я коротко. Він до мене: «Го-го!» Я йому: «Га-га!» І пішло по хаті — гур-гур! Діти: «Ге-е, ге-е!» Тут мати: «Гей, гей!» і до сусідів. Сусіди: «Гі-гі, ги-ги». Так я оце до вас і прийшла у міліцію.

— Тоді, громадянко, все ясно. Зараз підемо, втихомиримо.

Отож і виходить: і так пече, і так боляче.

І не ясно — чого таким жінкам треба?

АДАПТЕОМОРФОЗА

Гумористична фантазія

Для вітання він простягнув мені ногу з рожевою п'яткою, блиснувши при цьому обручальним пуютом на безіменному пальці.

Стримуючи здивування, я шанобливо потиснув коротенькі пальці його ступні і запитав:

— Як ви домоглися такого неймовірного удосконалення нижніх кінцівок, тобто ніг?

Відповідь була надзвичайно скромною:

— Ще з дитинства, — сказав він, — я ногами майже не користувався: то катали в колясці, то носили на руках. До школи батько возив на власній машині «Победа», в інститут я їздив «Волгою», купленою мені батьком, так що ноги були зайвими, до того ж, іще школярем я вчився ходити на руках. Так що, молодий чоловіче, мою трансформацію нижніх кінцівок можна розглядати як еволюційну адаптеоморфозу, породжену технічним прогресом, а точніше — великою кількістю власних автомашин.

Я був шокований.

— А як же дружина ставиться до вашої адаптеоморфози? — запитав пошепки.

— О, вона цілком задоволена. Менше страждає сімейний бюджет: відпала потреба в черевиках, шкарпетках та інших предметах чоловічого вжитку.

На моє останнє запитання: «Яку частину свого тіла ви маєте намір далі вдосконалювати?» він відповів:

— Живіт.

Я з повагою подивився на предмет його чергового удосконалення й подумав, що з таким життям нелегко буде адаптеоморфозуватись...

Попрощавшись із ним і вже прямуючи вулицею, я з хвилюванням дивився на свої нижні кінцівки, які, було, понесли мене до автобусної зупинки, але вчасно схаменулися і аж два квартали пройшли пішки.

О боже! Яка благодать! Ніхто тебе не штурхає в спину, не відтоптує на ногах пальці, гудзики на піджакові всі цілі... Та щоб я тепер користувався транспортом? Ні в якому разі! Хіба що в екстрених випадках...

І тут я став придивлятися до людей, що виходили з власних машин. Помітив, що в декотрих із них ноги були коротенькими, а животи великими. «Зрозуміло, — констатував я з жахом, — теж почали адаптеоморфозуватися...»

Все ясно. Хоч гроші вже майже зібрали, але ніякої машини купувати не будемо. Знаю, жінка підніме крик, діти протестуватимуть, проте ніщо не допоможе. Я розкажу, я наочно покажу, що з ними могло б статися в майбутньому.

ПОМИЛКА

— А, Генко, здоров! Давненько ми з тобою не бачилися, летять літа... То в яких ти колах крутишся? В університеті працюєш? Тоді тебе сам бог послав. Дочка моя десятирічку закінчила і думає лише про університет, мріє про історичний факультет. Але чого ж ми на дорозі стоїмо, Геннадію Петровичу? Негайно — до мене! Жінка зрадіє, та й дочку побачиш, там така дівуля! Може, сватами будемо, якщо синів маєш. Дозволь твого портфельчика... Що? Ніколи? Ображаєш мене, друже, ображаєш, цураєшся. Пізно, кажеш? Де там пізно! О, навіщо тобі гастроном? У мене все є. Ах, іншим разом... Воно, звичайно, куди нам, простим працівникам торгівлі, до вас, людей науки. Ти ж там,

мабуть, кафедрою командуєш, звання маєш, ступені? Що ти сказав? Ким-ким? Слюсарем-сантехніком? Серйозно? Справді, сантехніком? То забери свого портфеля. Напхав туди ключів усяких та залізяк, то й носи сам. Ходи здоров!

— І що за часи такі настали? Не розбереш, де слюсар, де професор. Усі в пальтах таких, що дай боже, і портфелі носять... О, он ще один сантехнік чапає. Привіт, Павко! Що? Питаєш, звідки знаю того високого чоловіка? Та в школу ж колись разом ходили. Оце приставав до мене, випити на дурняк закортіло. Ще й у свати набивався... І ти його знаєш? Чого ж не знати — з твоєї братії, слюсар-сантехнік... Що-що? Не жартуєш? Декан історичного факультету? А звідки ж ти знаєш? Батареї в його квартирі ремонтував?

— Гей, Геннадію Петровичу! Постривайте! Я ж пожартував... Де ж він подівся? Оце тобі університет, оце тобі наука!

СЕМЕНОВІ ПРИКАЗКИ

То ж бувають на світі істинно золотоусті люди — як говорить, наче шовком шие, а прислів'ями та приказками так і сипле, наче перлами коштовними. Отакий наш дядько Семен.

Сьогодні — неділя. Сидять чоловіки на травичці біля чайної, курять, про се, про те гомонять. Зайшла мова про синів Семенових, їх же у нього аж п'ятеро.

— Це ж старший ваш — лікар? Розумна голова і руки золоті. Недавно робив операцію мені, чиряка різав. То так боліло, що спасу не було, а тепер — наче заново на світ народився. Тямушого сина маєте.

— Яке коріння — таке й насіння, — каже Семен.

— А Петром вашим, тим, що вчителює, мій онук не нахвалиться. У перший клас ходить горобеня, а вже в людях розбирається. «Такий, каже, смішний у нас учитель, питає, скільки ніг у kota, ніби сам не знає...» Люблять діти вашого Петра.

ЗАШИЛИСЯ ХЛОПЦІ...

— Що ж,— скромно каже Семен,— який дуб — такий тин, який батько — такий син.

— А хіба Андрія,— обзивається хтось,— того, що агрономом у «Червоній ниві», не хвалять люди? Хазяїн на всю губу! Семен аж розцвітає від задоволення, посміхається:

— Який татко, таке й дитятко.

Той, хто хвалив Андрія, цікавиться:

— А Сашко учиться й досі в інституті? На останньому курсі? На інженера? Повезло вам в дітях, Семене Гнатовичу.

Семен морщить лоба, щоб пригадати чергове прислів'я, але тут хтось ляпає в бочку меду добрячою ложкою дьогтю:

— А ось менший ваш, той, що в дев'ятому класі, чи вже в десятому, вчора десь випив і в клубі шибки повибивав.

Та Семен не прислухається до сказаного. Він згадав потрібне прислів'я й статечно проголошує:

— Яке зіллячко, таке й сім'ячко.

Чоловіки зареготали.

У дядька Семена темніє в очах. До нього доходить суть мовленого.

— Не все ж і на батька валити треба,— глухо говорить він.— У хлопця, може, ще й мати є?

Встає, обтрушується і поспішає додому.

— Я ж його напою, я ж йому повставляю клепки,— шепче дядько Семен і протяжно примовляє, наче співаючи:

— Який куш — така й хворостина,
Яка мати — така й дитина...

Бо так йому хочеться на когось іншого свою вину звалити!

Принесла пошта на комбінат сердиту постанову про новий порядок здачі готової продукції. Прочитав постанову майстер взуттєвого цеху Михайло Перешивайло і буквально зомлів. Трохи оговтавшись, поніс він у цех той папірець, тримаючи його за самісінький кінчик, як розпечену залізяку. Перечитувати боявся, ніби то був смертельний вирок. І недаремно. Завтра треба було здавати готову продукцію в раймаг, і належало послати разом з нею туди когось із бригади чи й самому явитися власною персоною. Щоб покупці й продавці «авторів», так би мовити, бачили і мали змогу на місці претензії пред'являти.

Самого Перешивайла ніхто й трактором у той раймаг не затяг би, це зрозуміло, але кого ж із «авторів» послати? Отого капосного Кирилюху з його рожевим носом, що саме зараз длубається в безформному чудовиську, яке він називає черевиком?

— Як же це ти, Кирилюхо, підбори попідбивав? На одному черевіку широкий, як долоня, а на другому — як п'ятачок. Бодай тобі руки ліктями наперед повивертало!

Кирилюха скося блимнув на черевіки і зморщив свого барвистого носа:

— Недодивився... І так пройдьоть! Не для балярин же шиємо.

Перешивайло накинувся на Гаврилка:

— А ти чого там зуби скалиш, художник? Доки в тебе підошви будуть відклеюватися? Що ж це за робота?

— Та... Клей не того... Хіба то клей? Ним тільки канаверти заліплюють.

Перешивайло хапає з полиці новий черевик, легенько натискує, і той на очах розповзається.

— Іванченко, це твоя робота?!

— Які нитки, така й робота,— просторікує Іванченко.— Тут тобі ший, а воно тут тобі й рветься...

— Тобі ший, тобі рветься,— перекривляє його Перешивайло. — Зашилися, соколики, і я разом з вами... Ось нова постанова вийшла. Завтра ви, шановні grosмейстери, відправитесь у раймаг і самі будете продавати свої шедеври. Щасливого повернення назад не гарантую. Вам, звичайно, відома прекрасна легенда про того лицаря, який сам робив качалки і сам продавав. Пам'ятаєте, чим його комерція закінчилась? Одну качалку продав, а дев'ять баби на голові побили.

Ошелешені новиною «grosмейстери» мовчали. Ледача бракоробська фантазія малювала пекельні картини. Уявлялося: вони по черзі стоять за прилавком і разом з продавцем збувають свої вироби. Сердиті покупці тичуть під самісінький ніс черевик з різними підборами, з підметками, що «просять каші». І обов'язково ж знайдеться серед них якийсь неврастенік, що огріє по лобі розпореним задником або нековирним каблуком. І до суду ж його не потягнеш, бо таким «речовим доказом» не те що суддю, а й прокурора перелякати можна.

— Ех, хлопці, хлопці,— гірко жартує бригадир Перешивайло,— краще б ми з вами качалки стругали й самі продавали...

ОСОБИСТИЙ ПРИКЛАД

Головуючий на профспілкових зборах проголошує:

— Слово надається начальникові відділу кадрів нашого комбінату товаришеві Вайлувату.

Невисокий худорлявий чоловічок підтюпцем вибігає до трибуни.

— Кожна хвилина дорога, тому я вас, товариші, довго затримувати не буду, бо збори й так уже затяглися. Сьогодні я хочу коротко зупинитися на одній проблемі, на дуже важливій проблемі, яка торкається трудової дисципліни. Доки ми, товариші, будемо запізнюватися на роботу? Доки, товариші? Цю наболілу проблему ми вже з вами обговорювали не раз, але зрушень і змін не видно ніяких, позитивних наслідків не помічаємо.

Особисто я виявив ініціативу, знайшов художни-

ка, зробив замовлення і власноручно прибав над прохідною гасло:

**НЕ ЗАПІЗНЮЙСЯ НІ НА ХВИЛИНУ —
ТАКИЙ ЗАКОН!
ХВИЛИНИ СКЛАДУТЬСЯ —
ЗБИТКУ МІЛЬЙОН.**

І що ж? Деякі працівники наші об це гасло лобами стукаються, але продовжують запізнюватись. Ось мені сьогодні подали список, і що я бачу? В основному запізнюються працівники бухгалтерії й лабораторії. І васюк на п'ять хвилин запізнилася, Скрипка на цілих п'ятнадцять. А що вже про нашого постачальника товариша Смичка, то й говорити вже якось незручно. Дозвольте вас, товаришу Смичок, запитати як свого сусіда, ми ж з вами в одному будинку живемо: чого ж це ви щодня запізнюєтесь? Приходите на роботу як не на півгодини пізніше, то на цілих сорок хвилин. Коли всі ваші хвилини скласти, то уявіть, який збиток буде нашому комбінатові від одного вас! Хоч ви й сусід мій, але кому приємно мати такого сусіда? Йй-право, у мене вже з'являлося бажання зірвати гасло з прохідної про мільйон збитку й почепити його над дверима вашої квартири. Щоб ви його визубрили, як табличку множення. Даремно ви, товаришу Смичок, повісили голову, від правди не заховаєшся. Ви краще встали б та вийшли на трибуну, та чесно, по-громадянському й пояснили зборам, чому у вас запізнення стали останнім часом системою.

Постачальник Смичок слухняно підводиться з місця й підходить до трибуни. Він прокашлюється й повільно говорить:

— Визнаю критику, що іменно останнім часом. Раніше я не спізнювався, це може хто-завгодно підтвердити. А іменно останнім часом у мене таке трапалося, бо зіпсувався годинник. Двадцять років ішов точно по радіо, а тепер як не забіжить на годину, то на дві відстане. Уже й майстер ремонтував, а він наче сказився.

— Знайшов винуватого! — уїдливо кидає з президії товариш Вайлуватий.— Отак у нас і звикли...

— Та ви не перебивайте,— ще повільніше промовляє Смичок. — Дайте все сказати, коли вже викликали сюди. Так, значить, годинник наче сказився — то забіжить, то відстане, то забіжить, то відстане. То жінка моя й дивиться кожного ранку у вікно, коли виходите на роботу ви, товаришу Вайлуватий. І подає мені сигнал: мовляв, пішов уже, вийшов з під'їзду. То я зразу ж хапаю шапку й поспішаю за вами. І запізнююсь так, що соромно людям в очі дивитися. Даю слово зборам, що сьогодні ж, зразу після роботи, куплю нового годинника, а товариш Вайлуватий хай собі над ліжком приб'є оте гасло, бо воно дуже правильне і я за нього голосую обома руками...

Двісті пар очей дивилися на товариша Вайлуватого: що він на це скаже? Але той сидів, мов громом оглушений...

СПРАВА ПРИНЦИПОВА

В автобусі, набитому пасажирами, кремезний дідок з мішком і кошиком хитається, вчепившись за поручні, біля рудобородого чолов'яги, що сидить і, похнюпившись, куняє.

— Ех,— зітхає старий,— мені шістдесят п'ять років, а ніхто не хоче місцем поступитися.

Рудобородий огризається:

— А чого це я маю поступатися? Мені теж шістдесят.

Дідок обурюється:

— Яких тобі шістдесят? Яких тобі шістдесят?

Рудобородий гигає:

— А хіба я винен, що так добре зберігся?

Дідок спалахує:

— Покажи паспорт.

Рудобородий знизує плечима.

— Ну, хай не шістдесят, то через двадцять років буде шістдесят. Я міг би дати місце, але тут спра-

ва в принципі: чому саме я? Їдете на базар — таксі наймайте. А я ось на Гірській вулиці зійду, тоді й сядете на моє місце.

Дідок сердиться:

— На який базар? Я до племінника Серьоги їду.

І, пробираючись до виходу з мішком і кошиком, бурчить:

— Обрадував він мене, на Гірській я теж сходитиму.

Бородатий теж пробирається до виходу й кепкує:

— То ще вопрос, чи пустить у квартиру племінник такого вреднючого діда...

— Ти що варнякаєш? Щоб свого єдиного дядька Миколу Цвіркуна племінник у хату не пустив? Бути такого не може. Та я ж йому гостинця аж із Вишнівки везу — і лящі й тараню, і ковбаску свіженьку. Щоб мене Серьога в гості не прийняв... Та згинь ти з очей моїх, сатано!

Ошелешений рудобородий блимає очима:

— О! То це ви, дядьку? А я вас не пізнав... І ви мене не пізнали... Я ж Серьога Цвіркун.

Дідок уважно придивляється:

— Ти диви, а й справді Серьога... бороду запус- тив...

І тут же випалює:

— Ні, такого племінника у мене немає!

Серьога нахилиється до мішка.

— Давайте ж допоможу, дядьку...

— Не руш! — червоніє дідок.— Не руш, я тобі сказав. Все назад повезу, нічогісінько не дам. Тут справа принципова...

На Гірській вулиці очманілий Серьога вискакує з автобуса сам. А дідок їде далі.

ПОЗДОРОВИЛИ

— Дорогий Петре Олексійовичу! У цей святковий і радісний день ми, ваші, так би мовити, колеги по службі, не могли, просто не мали права залишитися байдужими й не завітати сюди, щоб щиро-сердо привітати й поздоровити вас. Костенко, постав на сервант квіти з корзиною! Чого ти з ними по хаті мотаєшся?

— Тож у цей знаменний день, який приходить раз на рік, дозвольте, Петре Олексійовичу, привітати вашу, так би мовити, дружину з днем народження і підняти келихи, щоб ви, Петре Олексійовичу, були здоровенькими й дужими, веселими й красивими і щоб надалі так же мудро, як і до цього, керували нами... Самійленко, відкоркуй шампанське!..

Літ до ста рости вам без старості, наш дорогоцінний Петре Олексійовичу! Щоб вам, так би мовити, смачно їлося, легко пилося і вдало полювалося.

Вітаючи ще раз вашу дружину, просимо прийняти, вельмишановний Петре Олексійовичу, від нас цей скромний, куплений у складчину, подарунок... Самійленко, де ти там? Давай скоріше рушницю... Прийміть, шановний Петре Олексійовичу, ні пуху вам, так би мовити, ні пера! За вашу іменинницю! Ур-ра!

ОДНА З КРАЩИХ

— Алло, Стецюк! Це ти?

— Так точно, Семене Петровичу. Доброго здоров'ячка вам.

— Де це тебе носить? Роботи багато, кажеш? Припустимо. А чого це ти наче з-під землі гудеш? Чи не зустрів, бува, авансом Нового року? Не п'єш, кажеш? Що ж, розумно робиш. Тут така справа: приїхав кореспондент з області, цікавиться роботою кооперації, хоче новорічне інтерв'ю взяти в молодого спеціаліста, кращого продавця. То я й послав до тебе. Там хто в тебе? Махнович? Це та, що ми преміювали на День кооператора? Як вона, толковий кадр? Добре покупців обслуговує?

— Та тут таке діло, Семене Петровичу... Скарги, значить, на неї й таке інше...

— То чого ж ти носишся з нею, як із писаною торбою? Навіщо висував на премію?

— Тут таке діло, Семене Петровичу... Ви ж самі казали: «Висувай одну з кращих», а воно ж, бісєня, з такими очима... втопитися можна...

«Ту-ту, ту-ту»...— жалібно заспівала телефонна трубка.

НЕ ТОЙ СТИЛЬ...

Омелько Розтелепа, майстер шляхової бригади, бурчав сердито:

— Ну й робітничків же дали. Їм ще нянька потрібна, а їх у мою бригаду направили. Оце даю вам, хлопці, норму і щоб мені все було в ажурі, не люблю, коли байдики б'ють.

Та й як же було не сердитись Омелькові Розтелепі? Просив підкинути свіжої сили, щоб закінчити ремонт дороги, а йому студентиків-першокурсників підсунули: на тобі, небоже, що мені негоже! Доводиться покладатися виключно на свою кадрову бригаду, то ж і визначив їй норму якомога далі від цих маминих синочків, щоб роботі не заважали, попід ногами не пленталися. Воно, правду кажучи, й робота не високої складності — пісок розгорнути та щебенем накрити, але вони й на це навряд чи здатні, ці хлопчаки зелені.

Примостився Омелько над дорогою, звів ноги у ривчак і заходився наряди оформляти. Ще й двох годин не минуло, а вже, бачить, біжить студент-бригадир:

— Товаришу майстер, ідіть погляньте, чи так. Пішов, подивився, почував потилицю:

— Е, та ви, хлопці, не по-нашому працюєте, не той стиль.

Студенти похнюпилися, на похвалу сподівалися, а воно...

— То що ж робити?

— Що ж робити? Повну норму дам. Та дивіться мені!

І повернувся до того ж ривчака наряди впорядковувати.

За годину той же студент прибігає:

— Ідіть, подивіться...

Встав, пішов, оглянув роботу.

— Ріжете ви мене, хлопці, без ножа. Хто вас навчив отак працювати, га? Ні, у нас так не роблять, не той у нас стиль...

А студенти ж — народ кмітливий. Доки Омелько Розтелепа отак бурчав та розпатякував, кілька хлопців збігали подивитися, як же працює хвалена кадрова бригада. Повертаються назад і ще здаля гукають:

— Шабаш, братва! У нас справді не той стиль, як у них — вони роботу ще й не починали...

От таких капосних маминих синочків підсунули Омелькові Розтелепі!

ДОПОМАГАЙТЕ ЖІНКАМ!

Ні, що там не кажіть, а жінкам допомагати треба. І в першу чергу — своїй, законноєдиній.

Ось відірвався у мене гудзик. Від сорочки відірвався. А сьогодні ж якраз свято — Новий рік. То я й кажу:

— Жінко, приший.

Вона ж як розгорлопаниться:

— Та невже в тебе самого рук нема? Невже тебе мати не навчила хоча б гудзика пришивати? Ти ж бачиш, що я тісто мішу, холодець варю, ялинку прикрашаю.

І понеслась, і понеслась...

А я що — хіба несвідомий, не знаю, що допомагати їй повинен? Повинен. Тим більше, коли свято. Як же можна не допомогти, коли жінка, за її словами, «замоталася, закрутилася, забігалася»? Хай

уже буде так — пришию собі гудзика. Тільки де ж його знайти підходящого?

— Он там, біля дзеркала, в шухляді.

— Нема тут, — кажу.

— От лихо, а не чоловік. Чи тобі повилазило? Ось же гудзика. На!

— А нитки білі в цій хаті водяться?

— Так там же й нитки.

— Нема, їй-богу, нема.

— Та подивися ж краще. У мене руки в тісті.

— Нема...

— Та ось же вони, ось!

— Чи ба, а я й недодивився. А голки ти не бачила?

— У подушечці голки.

— А де ж та подушечка? Та ти не бігай, з кухні мені командуй. О, знайшов! Знайшов подушечку з голками. Зараз пришиємо гудзика. Слухай, засили нитку, бо щось погано бачу. Я вже сам прийшов до тебе на кухню, щоб ти не бігала. На...

— Забирай, чоловіче, голку з ниткою і, заради усього святого, не заважай мені пиріжки ліпити.

— Та ти послухай же. Голка чогось у гудзик не лізе...

— Тоншу візьми, ледащо.

— Тоді на, засили тоншу.

— І де ти на мою голову взявся, недотепо?

І понеслась, і понеслась...

— А запитати б її: чого це я ледащо, чого недотепа? Я ж допомагаю. Бо знаю, що свято, клопотів багато. Ось і гудзика пришив, правда, не з того боку. Але ж пришив! Зубами не відгризеш...

АРТИСТ

Вечір.

Заходить сонце. Біля літньої комірчини-кухні поряється тітка Олена. Раптом вона зупиняється й пильно прислухається. З кухні доливають голоси. Кого це там уже принесло?

— Ех, сто грам би оце...

— А де ж ти їх у біса візьмеш?

— Немає? То вигнав би...

— Легко сказати — вигнав би. А з чого?

— Люди ж із чогось гонять. Не можеш цукрових буряків з поля натаскати?

— Еге, натаскаєш! Піймають — біди не оберешся.

— А Грицько Закусило з чого жене? Не з колгоспних буряків?

— Той уже догрався. Віз он з поля буряки під гичкою, а його й накрили. На сто карбованців оштрафували ще й апарат витрусили. У газеті на весь район пропечатали. Судити ось будуть...

— Та воно так. Хай йому грець! Що я — на сто грам заробити не можу? Яка то випивка, коли душа неспокійна?

Тітка Олена дивується: з ким це її Микита так

розумно та розважливо розмовляє? Тихенько відчиняє двері, заглядає. За столом сидить сам Микита й енергійно тьопає борщ з великогабаритної миски.

— З ким це ти тут балакав?

— Як то — з ким? Сам з собою радився.

— З собою?!

— А чого ж не порадитися з розумною людиною? Воно ж і корисно й приємно.— Микита витирає вуса й благально дивиться на жінку:

— А може, все-таки в тебе десь там знайдеться сто грам до борщу?

ЛЕБЕДИНА ШАПКА

— Кумо, це ти? Здорова була! А я дивилась, дивилась: це ти, чи не ти? Звідки йду? Від прокурора. Чого, питаєш, ходила до нього? Не до нього, а до неї, у нас жінка прокурор. А ходила через шапку лебедину. Пристала дочка: купи та й купи, мамо, лебедину шапку, білу оту, пухнасту. Он, мовляв, і Галька тітки Соньки у лебединій розгулює. Дуже модно! Ну, думаю, як Соньчина Галька ходить, то

чим же моя гірша? Поїхали минулої неділі в райцентр, знайшли на базарі білу таку та пухнасту.

— Лебедина? — питаю.

— Лебедина, — каже баньката молодиця. — Беріть, одна лишилася. Вгатила я сто карбованців. Хай не чваниться Галька шапкою, ми теж не ликом шиті.

Ліда моя рада-радісінька, наділа шапку й до клубу подалася. А я до Гальки — похвалитися, що шапку придбала. Заходжу в хату і що ж там, кумо моя люба, бачу? Сидять вони з Сонькою, деруть індиче пір'я, складають його віночками й білими нитками зв'язують. А поруч умостилася на стільчику ота баньката молодиця й пришиває індичі віночки до шапки. А шапок тих, готових уже, на тапчані не менше десятка. Уявляєш таке? У них ціла артіль працює: Галька, Сонька та родичка їхня з райцентра — баньката ота. Це ж тільки подумати, скільки грошей загібають спекулянтки безсовісні! Ну, думаю, більше не загібатимуть. Ні, ні, мене не стільки сто карбованців печуть, скільки злість бере: як можна так підло людей дурити? Ну нічого, тепер їм перепаде на горіхи. А прокурором у нас, значить, Марія Іванівна. Я їй усе це діло розказую і помічаю, що вона чогось червоніє, червоніє. Я зирк, а на вішалці в її кабінеті висить шапка, теж «лебедина». Точнісінько така, як у моєї Ліди...

Ой візьметься ж вона за ту фармазонську артіль! Тільки пір'я полетить...

ЛИПОВИЙ ЦВІТ

— Що б там не балакали, що б не говорили, що й чарів немає й лихого ока не буває, а все то неправда. Та візьміть ви хоч і мою сусідку Настю. Як блимне своїми баньками — тут же і наврочить. Спробуй їй відмовити в чомусь. Вона тільки гляне, тільки поведе своїми очиськами, то й пиши пропало...

Приходить оце якось.

— Чи не дасте мені, тітонько Олено, хоч трішечки липового цвіту, а то мій Петро так бухикає, що аж вивертає його. Заварила б, хай би пропотів, може полегшало б. Уже і в аптеку ходила — немає, до Марини забігала — немає, і в Гальки просила — не знайшлося. Може, у вас хоч жменька знайдеться?

А я, дурна, взяла та й похвалилася:

— Чому ж не знайдеться? Якщо вже так треба, то дам. Та гляди: як зацвіте влітку липа, нарвеш і повернеш боржок. Тільки зайди десь увечері, бо

зараз треба бігти корову доїти, а липа ж у мене аж на горищі.

Дою корову, а сама собі думаю: «Ото ж таке: в аптеці немає і в Марини немає, і в Гальки не допросилася, а я дурніша всіх — віддам їй останнє. А сама потім буду по хатах бігати, канючити. Хто повірить, що у Марини нема липового цвіту? Діти ж наші разом рвали. Просто не захотіла дати, бо хазяйка, а не така роздайбіда, як я».

І як прибігла увечері Настя — не дала.

— Немає,— кажу.— Десь там жменька маленька залишилася, так і мій же старий розбухикався. Заварю йому...

Настя на мене такими очима блимнула, що аж мороз по спині пішов. Вона з двору, а я швиденько на горище, дай, думаю, погляну, що там з моїм цвітом. Зняла торбинку з бантини, занесла до хати — хай, мовляв, буде напихваті. Кинула в куток та й забула про неї.

А через якийсь час мій старий і справді простудився. Я за торбу, розв'язую, нюхаю, а там прільцвіль, порохнява, все пропало... Викинула на смітник усе, повірите, мало не плакала... Розказала старому про цю притичину.

— Наврочила,— кажу,— Настя, понівечила мій липовий цвіт. Бо й мати Настина на чарах зналася, і баба ворожкою була, і весь рід у них отакий клятий...

Але й старий мій ні в чари, ні в лихе око не вірить.

— Совість,— каже,— в тебе липова.

Ото й побалакай з таким!

перес-иа.

перес-иа.

РОБИ ДОБРЕ, А ВОНО...

Добру душу маю, через це й ворогів наживаю. Сидимо якось із своїм, телевізор дивимося. Коли чуємо: за стіною у сусідів крик, вереск, щось важке гупає, щось тріщить. Кажу своєму:

— Піди подивися, що там коїться, а то повбивають одне одного.

А він мені:

— Сама піди, як ти дурна.

Не витримало серце моє, пішла. Штовхнула двері — відчинилися. Заходжу, а там... Черепки на підлозі валяються, пір'я по хаті літає. Марта розпатлана, боса, а Толик розмахує кулаками.

— Уб'ю! — кричить.

— Ой, сусідонько,— плаче Марта,— добре, що зайшли. Подивіться на цього бандюгу, насмоктався, як чіп, і що виробляє. Не знаю вже, як мені й білого дня дочекатися.

— Міліцію,— кажу,— викликай.

— Так телефона ж немає...

Не полінувалася я, аж до Петренків побігла, подзвонила. Приїхали, забрали голубчика...

А наступного дня, дивлюся, йдуть обое та так любесенько вона до нього: «Толичок», а він до неї: «Мамулечко!» Мене побачили та:

— Через вас, тітко, сорому набралися ще й за витверезник платити довелося.

З того часу вітатися перестали. Ви бачили таке?

— Бо ти дурна,— каже мій.

А що я їм поганого зробила?

Або ще таке. Поїхала сусідка Настя до батьків, у відпустку. Сказала мені:

— Дивіться тут за моїм Андрієм.

А чого там дивитися? Дорослий же чоловік...

Але йду якимось від куми, пізенько вже було, дивлюся, іде Настин чоловік із якоюсь молодичкою. Така собі, нічогенька молодичка. Куди ж це вони йдуть? — думаю собі. Аж бачу, повів її у свою квартиру. Ах ти ж, думаю, святим яким прикидався, а Настя як його хвалила: мій Вася та мій Вася... От тобі й твій Вася!

Повернулася Настя — я їй кажу: подивляйся, мовляв, за чоловіком, у гречку, мовляв, скаче, крадю якусь додому приводив, сама бачила. А вона мені:

— То ж його сестра приходила в квартирі прибирати.

— Знаємо ми цих сестричок,— кажу. А вона в сльози:

— Краще б я, тітко, з вами не зв'язувалася.

Тепер не вітаються зі мною ні він, ні вона.

— Бо ти дурна,— каже мій. А що я їм поганого зробила?

Або оце вчора їду з базару. Сіла в автобус, кладу п'ять копійок біля шофера, а квитка не беру, нащо він мені, думаю. Та й Оксана, родичка моя, теж отак п'ятака поклала, а квитка не взяла. Хай, мовляв, чоловікові хоч якийсь приварок буде, скільки там ті шофери заробляють.

Коли чуємо:

— Ваші квитки?

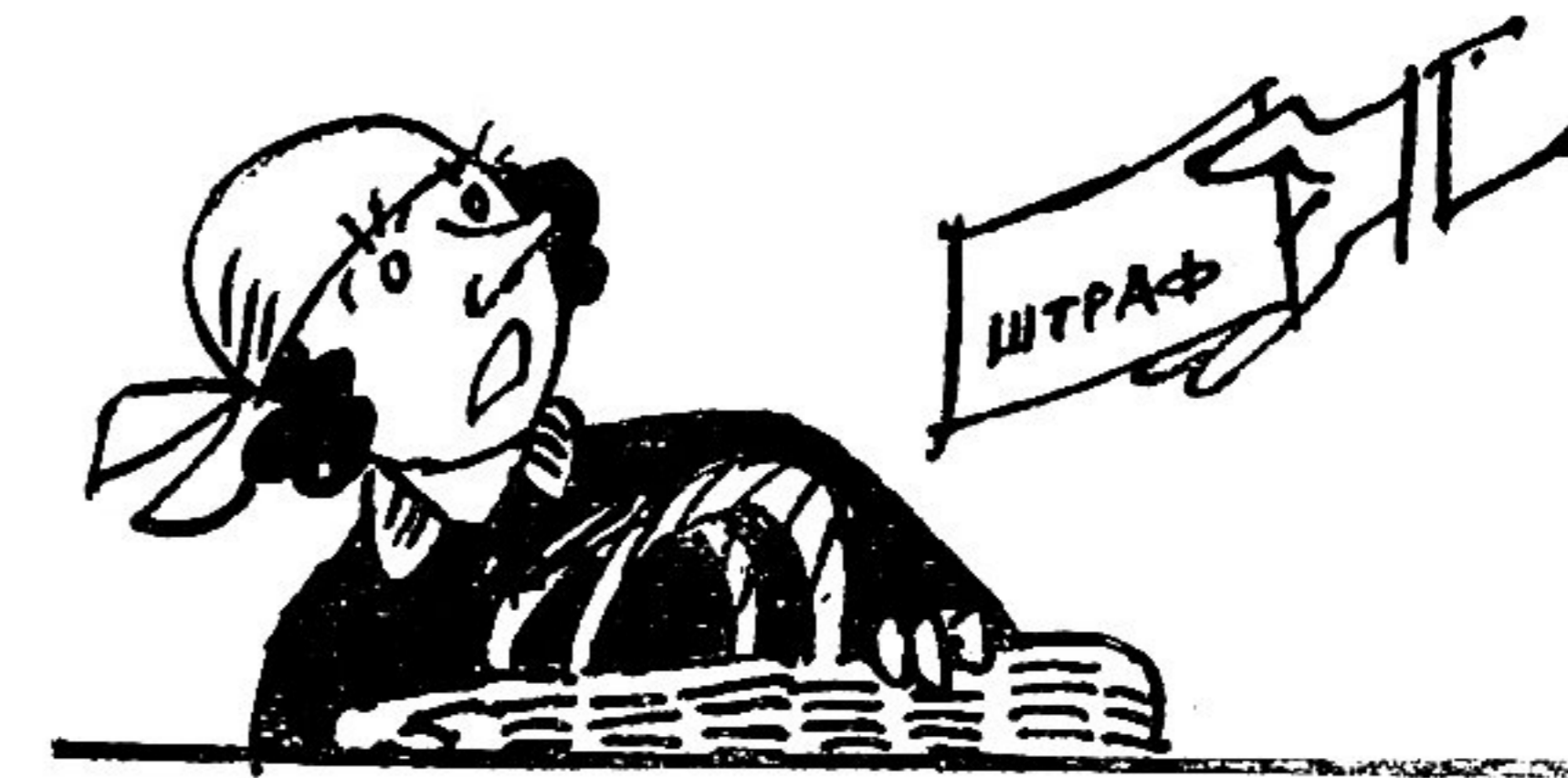
— Оце лишенько, ми ж заплатили,— кажу.

— А квитків не взяли? Платіть штраф, по п'ятдесят копійок.

І заплатили, бо пристав же, як смола. А мій:

— Бо ти дурна!

Отак і виходить: робиш людям добро, а воно...

КУЛЬТУРНА ЛЮДИНА

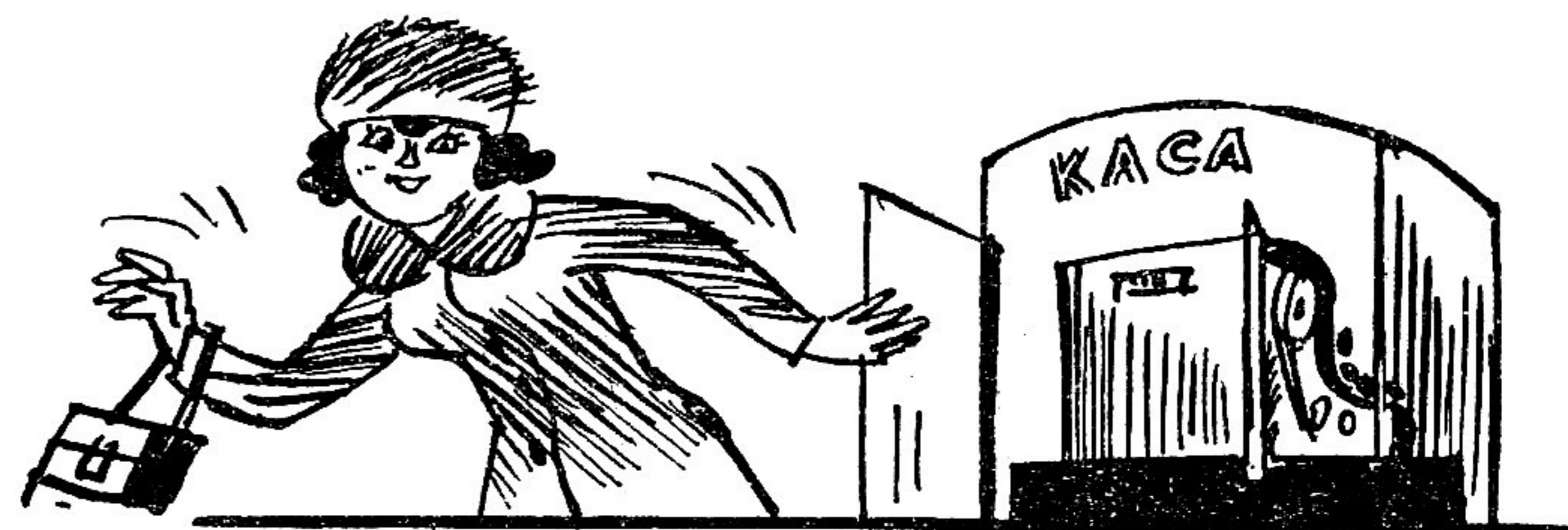
Ох, і як же він стомився! І спати страшенно хочеться, бо воно й час уже пізній... Хильнули трохи з бригадиром на честь зелених свят. Хоча й не віруючі, ні богів, ні ангелів не визнають, але ж свята — то причина... А тепер оце нарешті додому добрався. Головне, щоб був порядок у всьому. Спершу треба роздягтися, бо хіба ж культурна людина дозволить собі лягти спати в одязі?

Роззувся, шкарпетки засунув у черевики. Заходився роздягатися: повісив піджака і сорочку, акуратно склав штани, щоб не пом'ялися. Фу, аж дихати легше стало...

Ага, ще годинника треба зняти, не звик з ним спати, заважає. Ах, яка благодать: пахне м'ятою, ромашкою, чебрецем. Це Марина постаралася, хоч у бога й не вірує, а традиції підтримує: підлогу зіллям устелила, не забула про зелені свята. Навіщо те й ліжко здалося?

І уклався на прохолодному запашному зіллі, заснув, як убитий.

— Тітко Марино! Гей, тітко Марино! Підіть заберіть свого Семена. Уклався спати в скверику, біля автобусної станції. Лежить на траві, а одяг порозвішував на паркані. Та не баріться, бо ще хтось одяг покраде. Чуєте, тітко Марино!..

ПЕРЕДСВЯТКОВІ КЛОПОТИ

— Ого, яка черга! За ким же я буду — за вами? А що, касира немає ще? Перерва на обід уже ж закінчилася; другий раз прибігаю заплатити за електрику й газ, щоб у новому році не бути боржником. Де ж це касир подівся?

— Може, за ялинками стоїть,— мовила жінка середніх років.

— А ялинки гарні? — поцікавився хтось.

— Якби не гарні, то не було б черги.

— А де продають? — захвилювалися водночас двоє чоловіків.

— Біля площі, навпроти ательє.

— Цікаво, касир — чоловік чи жінка? — озвався червонощокий здоровань.— Якщо чоловік, то міг і в «забігайлівку» заскочити.

— Хто ж п'є на роботі? — обурилася худенька бабуся.— По собі міряєте?

— Ну-ну, попрошу без натяків! — обурився здоровань.

— А може, касир у «Сяйві»? — мовила дамочка в пенсне.

— А що в «Сяйві» дають? Часом, не торти «Київські»? — почувлося кілька голосів зразу.

Дамочка спалахнула:

— По-перше, «Сяйво» не гастроном, а книгарня.

По-друге, там не дають, а передплачують семитомник Гоголя.

...Десь біля третьої години дня до ошадкаси прибігла захекана жінка-касир.

— Фу,— зітхнула полегшено,— слава богу, нікого немає. А я думала, що тут черга зібралася, доки я бігала за покупками. Що ж, коли так, то можна у перукарню збігати, бо ж Новий рік не за горою.

ПАЛКЕ КОХАННЯ

— Люба моя жіночко, не лай мене, не картай. Знаю, що ти хочеш сказати: що я непутящий сім'янин, кожного вечора у мене то збори, то наради, то засідання, а діти вже забули батькове лице... Але ж я люблю тебе. Хочеш, доведу! На знак нашого кохання закуплю всі квитки на спектакль «Варшавська мелодія». Уявляєш собі? Напівтемний зал, ніжна мелодія вальсу, на сцені він і вона, а в партері — ти і я. Вони говорять про своє палке кохання, а ми — про своє.

— Слово честі, куплю. Зразу ж після зборів. Я тобі ще раз подзвоню. Гаразд?

— Любий мій, дякую тобі за «Варшавську мелодію», але прошу тебе: прийди хоч сьогодні вчасно додому. До речі, коли йтимеш мимо магазину «Господарчі товари», купи, будь ласка, віника, бо від нашого тільки держак залишився...

Після зборів дзвінка не було. Мабуть, через отой клятий віник, що так грубо врізався в ніжну мелодію.

ОТ ЩО ЗНАЧИТЬ «ДОБРИЙ ДЕНЬ!»

— Це ж Мотрина дочка пройшла і не привіталася?

— Мотрина. Таке ледащо, таке некультурне, ніде на роботі довго не держиться. Бач, що ото зробила з собою? Яку косу мала, а тепер патли висять поскубаною стріхою.

— Твоя правда, Марійко. Колись від чоловіків синці під очима носили, а ця, глянь, очі сама синькою наквацяла. І молода ж, а ні, щоб тобі «добрий день» сказати...

— Та в них, Софіє, всі в роду такі. Мотря проїде — носа відверне, як кобила від будяка.

— Добрий день, тітко Маріє! Добрий день, тітко Софіє!

— Доброго здоров'я.

— Доброго здоров'ячка.

Вулицею пройшла молода жінка з двома дітьми. Її обличчя відсвічувало, принаймні, п'ятьма кольорами райдуги, а на голові кудлилася супермодна зачіска.

— О, то це ж менша дочка Ригорчихи? Гарна молодичка й культурна.

— Та й хлопчики в неї нівроку. До баби приїхали...

— Бач, трьох дочок має Ригорчиха, і всі вийшли в люди...

От що значить «Добрий день!» сказати!

ТАКОГО НЕМАЄ!

Чорнявий пасажир аж розсердився:

— Та що ви мені кажете? Я вам авторитетно заявляю: ніякого Озерного в нашому районі немає. Не в той автобус ви сіли, громадянко. Нема у нас Озерного. Я свій район знаю, як п'ять пальців. Я ж шофер, возив колись начальника...

— Ось же мені адресу записали на папірці. Ваш же район. Я везу сина в піонерський табір,— хвилюється симпатична жінка, показуючи на хлопчика, що стоїть біля неї.

— То, здається, в бік Семенівки є Озерне, може, вам туди треба,— подає голос якась молодичка.

— Так ось же адреса...

— Мало чого, адреса, могли помилитися.

— Дайте-но сюди вашу бумажку,— втручається в розмову лисий пасажир. Читає й хитає головою.— Ні, такого у нас немає. Тридцять років живу в цьому районі, всі куточки знаю...

В автобусі починається справжній мітинг.

— Це якийсь телепень вас направив сюди,— сердиться низенький дідок.— Чув я, що є Озерне,

але не у нас... Піонерський табір, правда, є, відкрили недавно у лісі, біля Жабокряківки. Сам бачив, бігають там дітки в червоних галстуках.

Симпатична жінка тягне хлопчика до виходу. В автобус заходить кондукторша і оголошує:

— Через п'ять хвилин відправляємось. А до жінки:

— Чого ж ви виходите? Вільні ж місця є.

— Так мені ж в Озерне, а тут кажуть...

— Озерне через чотири зупинки, я вам скажу, коли виходити...

Низенький дідок схопився, як ошпарений:

— Що ти мелеш? Пробач, що ти кажеш? Навіщо людину з пантелику збиваєш? Я тут живу з молодих-юних літ, вздовж і впоперек об'їздив. Нема Озерного! Сімдесят років прожив у Жабокряківці, а такого не чув.

Кондукторша сміється:

— Газети треба читати, діду. Саме вашу Жабокряківку й перейменували в Озерне.

Дідок падає в крісло:

— От-такої...

Пасажири якось зніяковіло поглядають на жінку: всіх же газет, мовляв, не перечитаєш.

А низенький дідок ніяк не може оговтатись: як же це так? Є Озерне біля Семенівки, і ще десь. Жабокряківка ж була одна, може, в усьому світі, а її взяли та й перейменували. Отаке маєш: жив, жив у Жабокряківці, а тепер доживай вік в Озерному...

НЕ ПРО СЕБЕ

За високим кам'яним муром — двоповерховий особняк. Біля воріт зустрілися й розговорилися Галина Григорівна з сусідкою Іриною Петрівною, недавньою просто Яриною. Балакають про се, про те, аби язики не гуляли. Протилежним боком вулиці човпе давня знайома їхня, тітка Варвара з туго натоптаною безрозмірною сумкою. Ірина Петрівна проводить її пильним поглядом і коментує:

— Бачили? Ото відтоді, як влаштувалася на молокозаводі, щодня отак сумками й таскає, й таскає, тягне, як коняка.

Галина Григорівна поблажливо махає рукою.

— Сім'ї ж у неї шість душ, треба нагодувати такий кагал...

— Еге ж, про що я й кажу. Отак надурняк приходить щодня сметанки, сирку чи масельця — жити

можна. Бачите, як розгодувалася, а раніше ж була, як дерев'яна вішалка.

Галина Григорівна ще раз пробує заступитися за тітку Варвару.

— Ну, біля води ходити й не замочитись... Он і ваш чоловік працює на овочевій базі, то щось же й додому перекидає.

— Що там він перекине? Що перекине? — сердиться Ірина Петрівна. — Он ви служите на птахофабриці бухгалтером, то я вам так і повірю, що жодної курочки там не прихопили.

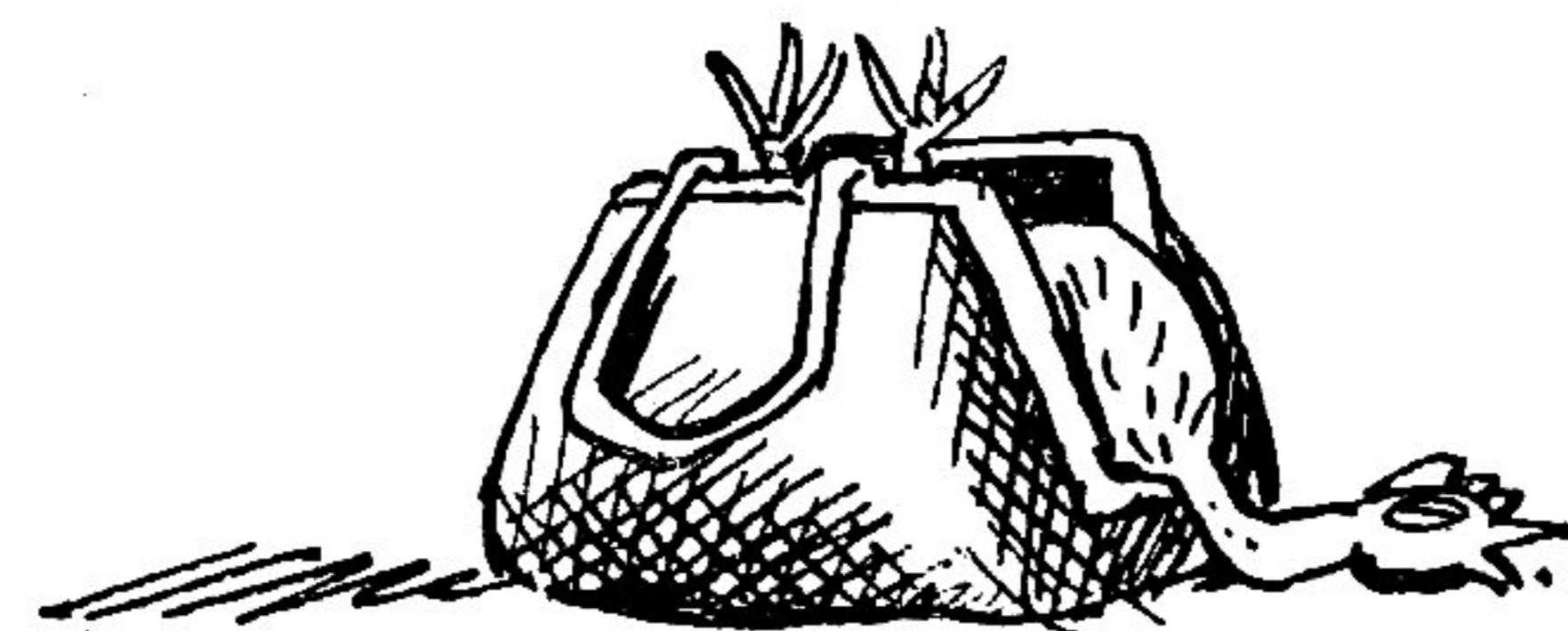
Галина Григорівна червоніє. В її сумці справді лежить курка... Хочеться відповісти чимось дошкульним, але саме в цю мить із-за рогу з гуркотом вилітає машина і, загарчавши гальмами, зупиняється біля воріт. З кабіни вилазить чоловік Ірини Петрівни і разом з шофером заходжується стягати з кузова ящики, наповнені помідорами й огірками. Ірина Петрівна кидається відчиняти ворота, а Галина Григорівна уїдливо кидає:

— Хтось у сумках носить, а комусь пруть машинами.

Ірина Петрівна від воріт:

— Так я ж не про вас говорила.

— І я не про вас! — відрубуює Галина Григорівна. Розходяться ворогами.

АГА, ПОПАВСЯ, ГОЛУБЧИКУ!

— Чого це хліба свіжого немає? — дихаючи горілчаным перегаром, обурювався чубатий молодик. — Черствий такий, що можна зуби поламати. Дайте книгу скарг!

— Книга скарг у директора магазину, — байдуже сказала продавщиця.

— Немає свіжого хліба? — здивувався директор. — Зараз з'ясуємо... Алло! Завторг? Чому хліба не завезли в п'ятий магазин? Ми ж заявку дали.

— Хвилиночку, зараз в'яснимо в директора хлібозаводу, — відповів завторг.

За кілька хвилин директор хлібозаводу уже розпікав змінного експедитора:

— Неподобство! Експедиція завалена хлібом, а в магазинах свіжого немає, покупці скаржаться.

Експедитор виправдовувався:

— Транспортна контора винувата, машину хлібну не прислала. Кажуть, водій, який нас обслуговує, Микола Кравчук, на роботу не вийшов. Його недавно в якомусь магазині п'яного бачили.

— Товаришу покупець! — схопився директор магазину з-за столу. — Заждіть. Ви під скаргою підписалися: «Микола Кравчук — водій транспортної контори». Сядьте, будь ласка, та допишіть ось тут, нижче, чому це ви сьогодні на роботу не вийшли та чому хліба в наш магазин не завезли.

Чубатий молодик вилетів з кабінету, як корок з пляшки.

МОНОЛОГ

Ви, звичайно, знаєте, що таке монолог. Це — коли одна особа висловлюється дуже довго й широко, нікому не дозволяючи перебивати себе репліками. Дехто вважає, що справжні монологи можна почути лише в театрі, дивлячись і слухаючи якусь класичну драму. Але це не зовсім так. Ось я їду автобусом і слухаю барвистий, темпераментний монолог кондукторші. Дзвінкоголоса й життєрадісна, вона нікому не дає слова сказати.

— І що за люди?! Приберегла б нерви на майбутнє, так хіба ж дадуть. Не встигнеш слово сказати, як воно зразу ж рота роззявить і давай тебе виховувати. А що я сказала? Що я таке сказала? Піднімайся, кажу, ще на п'ять копійок, чи куди ти там їдеш, а то стоїш, як велика бариня. Що? Місця тобі нема? Може, прикажеш у проході койку тобі поставити чи диван імпортований? Саме лізе ще й сумку за собою тягне, як контейнер. Та я з тебе за цю сумку як за багаж візьму. Не маю права? Вона

мені ще права буде диктувати. Плати за багаж, бо висаджу ще й коліном піддам. Хто грубіянка? Я?!

А ви, бабо, чого тут розсілися? Це ж місце кондуктора, пора вже знати! А чого це я кричу? І яка я вам дитина? Ах, ноги болять? То сиділи б дома...

А вам, дядьку, чого треба, чого рота роззявили? Я до вас діла не маю, то й не булькайте тут. Ага, з вами тут культури нахватаєшся, аж боком випиратиме. Кожне тобі мозги промиває... Хто там ще без білета? Передавайте на білет, передня площадка! Що? Ви передали сорок копійок? А білет на скільки я дала? На двадцять? Ну помилилася, так чого кип'ятишся? Думаєш, розбагатію на твоїх копійках? Забери їх собі на поминки! Скаргу вона на мене напише... Пиши, пиши! Скаргою вона мене лякає. Аякже, злякалася... Думаєш, роботи собі не знайду? Була б шия, а сумка знайдеться. Може, я сама прошу, щоб мене звільнили. А воно лякає... Всі грамотні, всі язикаті — слова сказати не дадуть.

— Як жаль, що мені треба виходити на наступній зупинці, хотілось би ще послухати. Бо тут тобі і монолог, і драма. І навіть щось трагічне у цьому є...

ВЕЛИКІ ПАНІ

У долині верба, під вербою криниця. Брали там воду дві бабусі — Фросина й Христина — й судачили. Потрапила їм сьогодні на язика незлобива тітка Іваниха, що ніколи й ні про кого не сказала лихого слова, і чоловік її, теж тихий та добрий.

— Були люди, як люди, а тепер запаніли — куди твоє діло! У шовках та шевйотах розгулюють навіть у будні. І де вони тільки гроші беруть на оті наряди?

— Забігаю якимось до неї сапу позичити. Дивлюсь, а її Іван у такому світлому шевйотовому костюмі, як ото у голови сільради, дрова рубає. Я й питаю: «І не жаль вам, Іване, такого дорогого костюма? Ви ж так його за тиждень стріпаєте на ганчірку». Знаєте, що він мені на це сказав? «Чого, — каже, — його жаліти, як він з моди вийшов». Чули ви коли-небудь, щоб отакий старий шкарбун про моди розбалакував?

Пагорбом від лісу з кошиком у руці спускається тітка Іваниха, наближається до криниці.

— Добридень вам,— вітається.

— Доброго здоров'ячка,— дуетом відповідають Фросина й Христина.

Трохи помовчали, ніби з думками збираючись.

— Гарних грибочків назбирали,— хвалить Христина.

А Фросина не витримує, уїдливо питає:

— І чого ж то ви, звиняйте, навіть гриби збираєте у такому дорогому халаті? Він же, по-моєму, оксамитовий. Невже не жаль ото тертися об сучки та гілки такою дорогою обновою? Та й черевики он які взули. Я ще таких і не бачила. Пані, та й годі!

Іваниха знизує плечима, посміхається:

— Авжеж, пані, справді в шовках та оксамитах ходжу. Чотирьох же дітей маю. Дочки одружені, сини жонаті. Живуть добре, то й нас одягають у шовки та крепдешини. Самі трохи поносять — та й досить. Оцей халат був уже попоровся, так я по-зашивала, а черевики Іван полагодив — він же на всі руки майстер! — та й ношу оце. Не викидати ж таке добро. Он зять Іванові недавно шапку пижикову подарував. Вона вже, правда, трохи облізла й потерлася, але старому на танці не ходити. Понавозили нам діти всякого добра, до кінця віку вистачить...

Обсмикнула Іваниха свій оксамитовий халат, взяла кошик з грибами й попрямувала до села поважною ходою. Як велика пані. А що ж...

БОРЩ ДЛЯ РЕКЛАМИ

Бач, який хитрющий!

— На обід не прийду, лапонько, а на підвечірок навари борщику з квасолькою.

А м'ясо знову в газету загорнув. Спробуй повідривати ті оголошення.

«...Гастроном номер сім виконує замовлення на продуктові товари з доставкою додому. Дзвонити...»

Ой, згадала: капусти ж до борщу немає. Не біда, можна ж замовити.

— Алло! Гастроном номер сім? Ви приймаєте замовлення з доставкою додому? То привезіть мені капусти, буряків, цибулі — по два кілограми. Привезете? Чекати? Записуйте мою адресу.

— Алло! Гастроном? Я ще зранку замовляла овочі з доставкою, а вже обідня пора. Привезуть? Чекати?

— А, це ти... Привіт, котику. Щось ти рано сьогодні з роботи. Ах, не обідав, борщику захотів?

Скажи, чоловіче, сьомий гастроном до твого торгу належить?

— А що трапалося?

— Та нічого особливого. В тому гастрономі я замовила ось по цьому оголошенню овочі з доставкою додому. Мені відповіли: чекайте, привезуть. Та й досі не привезли, піймала облизня...

— Треба було прислухатися, з якою інтонацією було сказано.

— Ах, з інтонацією. Тоді все зрозуміло.

— А борщу з квасолькою наварила?

— Наварила, тільки ти піди на кухню, сам собі всип. Він у каструлі. Га? Каструля порожня? Борщу немає? Правильно! Треба було прислухатися, з якою інтонацією я сказала: наварила. Знаєш, як ото в пісні співається:

Наварила борщу з просом,
Поставила перед носом —
Іж!

ПРАВДИВА ДУША

Постаріла тітка Оксана, згорбилася, ходить з палицею, але боронь, боже, назвати її бабою. Гірко образиться і навіть обуриться.

Ось і зараз вона, по вулиці шкандибаючи, зустріла свою давню знайому сорокарічну молодицю з гарненькою дівчиною, зупинилася, привіталася, довго придивлялася до обох і мимоволі розправила спину, щоб хоч трішечки вищою стати і молодшою видаватися.

Знайшли лавочку, сіли рядком. Тітка Оксана скрушно хитає головою:

— Ледве пізнала тебе, Катре, подалася ти дуже, таки подалася. Я й не признала б тебе, якби ти не зачепила. Якась ти не така стала. А пам'ятаю ж, як приїхала ти в село наше. молодиця — кров з молоком. Ні, таки сильно подалася ти... Коса ж яка гарна була в тебе, як зараз бачу, короною носила. так воно тобі до лица було. А це щось таке на голові намостила... От що не кажи мені, що не говори,

хоч ображайся, хоч не ображайся, а я тобі правду скажу: подалася ти, змарніла...

Трохи помовчавши, поплямкавши беззубим ротом, тітка Оксана співчутливо питає:

— І чого б це так? Нездужаєш, чи з чоловіком не ладиш? Бо кажуть же, що в хорошого мужа жінка, як ружа, а ти подалася, ой, як подалася. Ти ж, коли приїхала в наше село, була, як ось ця дівчина. Така ж гарненька та свіженька, як вишенька. Це що — родичка якась твоя, бо схоженька трохи...

— Це дочка моя, тітко.

Тітка Оксана кліпає вицвілими очима і сплескує сухими долоньками:

— Дочка? Чи ти ба, дочка... Скільки ж це їй?

— Двадцятий.

Ріденькі брови тітки Оксани сходяться над перебіссям, вона щось напружено пригадує. Ага, пригадала...

— Ти ж, здається, як у село наше приїхала, дочки ще не мала. А це ж уже невеста! Гарна дочка в тебе, а сама ти, що там не кажи, подалася дуже. Пам'ятаю: приїхала з отакою косою... мій старий все хвалив тебе та вихваляв, не міг нахвалитися. А тепер ти вже не така. Ку-уди там!

Жінці, звичайно, не подобаються бабині екскурси в минуле, але вона дивиться на стару добрими очима й лагідно посміхається. А дочці стає жаль матері й вона нетактовно перебиває тітку Оксану:

— Так і ви ж, бабо, за двадцять років постаріли.

Бабо... Це слово б'є стару, наче струмом:

— Я? А що я? Ну посивіла, ну зубів немає. Так то ж я... А ось твоя мати була такою молодою та

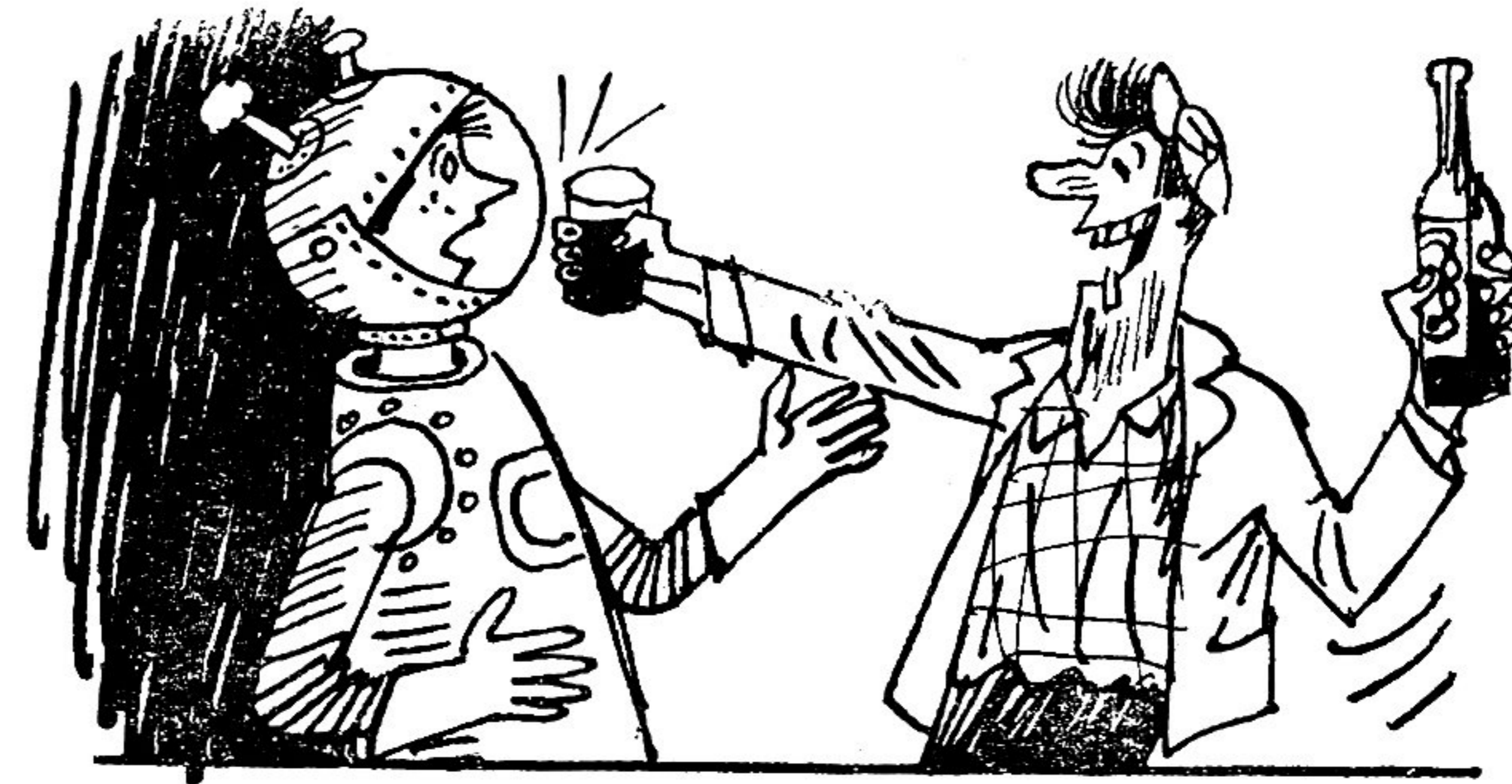
гарною, мій старий аж облизувався, як говорив про неї...

І знову до жінки повернулася, що там, мовляв, з пущьверінком розмовляти, що воно тямить?

— Ей, що там казати. Хоч ображайся, хоч не ображайся, а ти таки подалася. Нема вже в тобі того, що було. Ку-уди там!

Встали, попрощалися. Катерині стара руку подала, а дочці — ні. Образилася...

ХАЙ ЖИВЕ КІНО!

— Хоча я й невіруюча, але якби була в селі нашому церква, їй-богу, поставила б по свічці і господу-богові, і сорока святим, і всім великомученикам за здоров'я отих добрих людей, що роблять кіно, за те, що воскресили й нормальною людиною зробили мого безсовісного, мого безпробудного мочиморду. Бо що я вже не робила, як за його проспиртовану

душу не боролася — нічого не помагало. Дійшла була до того, що в'юнів йому в перваку настоювала. І гадаєте, пошептало? Видудлив окаянний, перекинувся, виспався та й знову за своє.

А кіно вернуло мені чоловіка, хазяїна в хату, а дітям — батька. Знімали у нас фільм про пришельців із космосу. Чомусь саме біля чайної треба було зняти отой момент, коли марсіани з землянами зустрічаються, і не з простими землянами, а з п'янюгами. Оті спеціалісти, що кіно знімали, спитали буфетницю в чайній, хто в неї найактивніший клієнт. Вона, спасибі їй, і назвала мого Мартина та Петра Гальчиного.

Десь, отак після полудня, йду я до сільмагу по хліб, дивлюся — біля чайної хмара людей, якісь машинерії стоять, біля них всякі техніки-механіки бігають та в кабельних дротах плутаються. Підходжу ближче й бачу: біля калюжі, що чомусь ніколи не висихає біля чайної, сидить п'яний-п'янісінський Мартин і в руках пляшку «біоміцину» тримає, а рядком — Петро Гальчин зі склянкою немитою. Перед ними тупцюють якісь опудала в залізних шапках, вроді і люди і на людей не схожі. Мій Мартин ледве на ногах тримається, а лізе до них обніматися й навіть цілуватися пробує, тиче тим марсіанським опудалам склянку з «біоміцином» і гугнявить:

Ой вип'ємо, куме, тут,
Бо на небі не дадуть...

Нализався, як-чип, та й думає, що у всьому космосі такі помії дудлять. А тут ще й Петро Гальчин із калюжі пропитим голосом деренчить:

Пити чи не пити —
Все одно!

То ж треба було тим марсіанам мільйони кілометрів летіти, життям ризикувати, щоб з отакими красавцями зустрітися...

Все тіло в мене від ганьби затіпалося, кинулася я до Мартина та як дам йому стусана! Хитнувся він і вилив увесь «біоміцин» марсіанинові за комір. А техніки-механіки знай собі знімають, наче так воно й треба по їхньому плану.

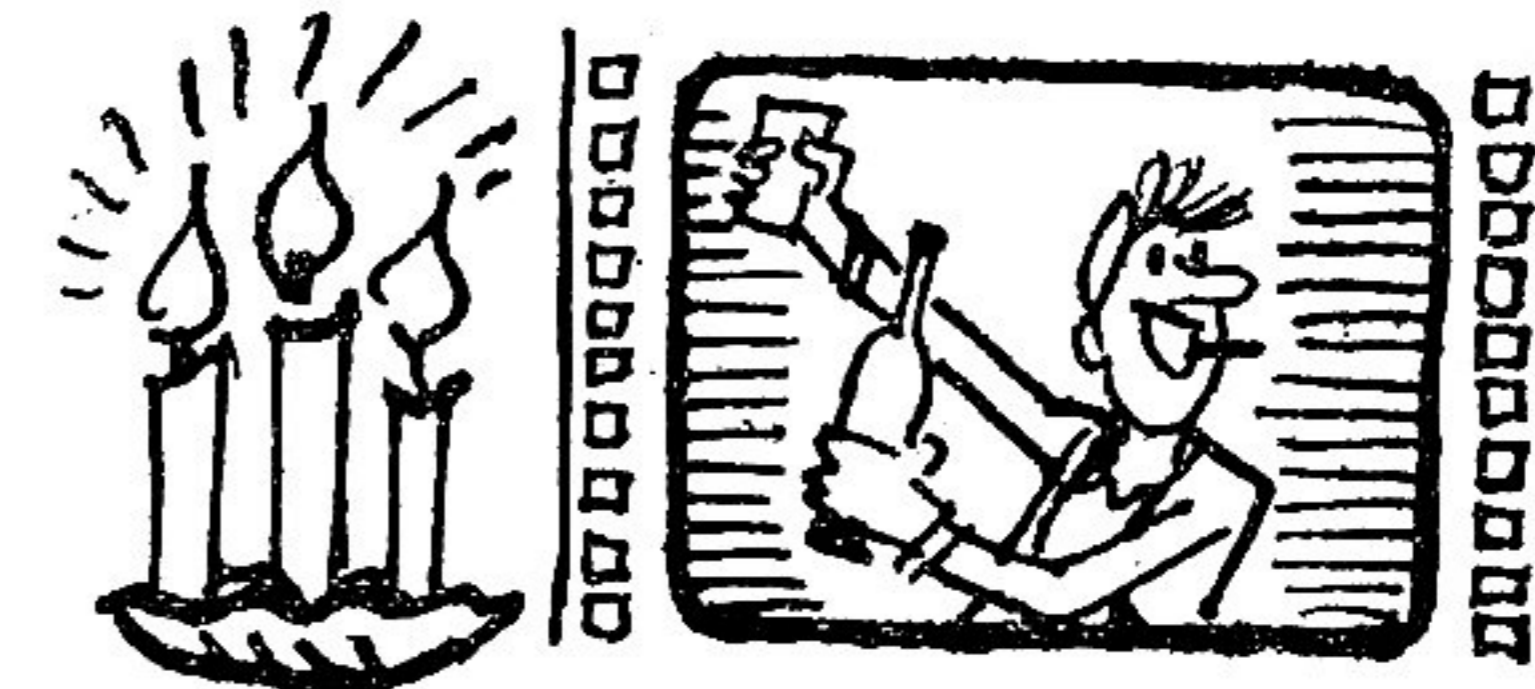
Ой, людоньки...

Ходили ж ми опісля кіно те дивитися. Скільки того сорому! На все село, на всенький район. Та що район? По всіх містах і селах тепер дивитися будуть. Правда, мій Мартин спочатку вперся було: то не я! Не я, та й годі... Лише коли почув свою любу пісню та ще й мене пізнав, коли я стусана давала, принишк, стяг картуза аж на носа, соромно стало.

І відтоді — тьху, тьху! — переродився чоловік, і в рот не бере того зілля проклятушого.

Ще раз кажу, була б у селі церква, — всю обліпила б свічками за здоров'є отих техніків-механіків, що кіно таке зняли. Добре було б, якби вони всіх п'янюг на посміх людям показували.

Тільки де ж тих апаратів та кабелів стільки набрати?

ЗАПРОШЕННЯ

— Ой патку, ж ти мій, а хліба ж ні крихти у хаті... Надійко! Де ти там? Ану, мотнися по хліб, та швиденько, щоб одна нога тут, а друга там. Обідати ж час!

Баба Югина нервує. Хліба ще вистачило б на обід, але це бабина тактика — що воно робиться там, на вулиці...

— От гемонське дитя, дві хвилини йти до продмагу, а воно як пішло, то й пропало. Іванку, дитинко моя, побіжи по Надійку!

Зірвавшись, наче з прив'язі, Іванко вискакує за поріг.

Баба сумно зітхає.

— Ти бачиш таке, діду? Пропали онуки. Ні хліба, ні дітиськів. Біжи за ними, старий, та візьми бука, та прижени додому, бо ж до вечора будуть ганяти по вулиці голодні, непослухи такі. Та не ходи біля Парасчиного двору, обійди стороною. Бач, не запросила... Кинула отак через тин: «То ви ж приходьте», а не запросила...

Баба Югина ображено замовкає, бо дід уже вишов з хати. Баба чекає. Немає. Пропали. Вихо-

дить теж за хвіртку. То з одного кутка села, то з другого лунають музики. Ще більше бабу їсть прикрість.

— Ні, таки ж пройдуся біля Параски, хай совість їй помуляє очі. Бач, не запросила. То ти ж напиши на листівці, чи зайді до хати, а то через тин...

І ображено-гордо баба прямує мимо Парасчиного двору. Коли це й Параска із-за хвіртки:

— Тітко Югино, то чого ж це ви не заходите? Може, чогось образились, чи гордуєте? І онуків ваших довелося на дорозі ловити, і діда вашого.

— Не треба ловити, не треба... можна було б і запросити, як люди,— ображено баба на те.

— Ой лишенько, та ми ж запрошували. Онучці вашій... Надійко, ану ж бо йди сюди. Ти запрошення віддала?

— Ні,— похнюпилася Надійка,— ми гралися в жмурки, і я загубила.

— Чи ви бачили таке?.. Тітко Югино, заходьте. А ми вже думаємо всяке... чого б це? Он які онуки у вас гарні, а ми ж свого Петра проводжаємо в армію. Та й ви Іванка десь через рік чи два проведжатимете.

Куди й образа у баби поділася.

— То я забіжу до хати, хоч хустину нову накину. Та й не личить отак, з порожніми руками... Я хушенько...

І вже дістає баба із шафи нехитрий дарунок, припасений зарання — сусіди ж! — накидає нову хустину й підтюпцем спішить до Парасчиного двору, звідки музика аж захлинається.

ГІРКО!

Садиба Козарлюжихи межує з садибою тітки Оксани. Тітка Оксана колише в хаті дитину, а Козарлюжиха в своєму дворі має начиння й сердито лає дочку Марійку, яка сидить на відкритій веранді біля програвача.

— Якби ж знав, де впадеш, то й соломи підстелив би,— скрушно хитає головою Козарлюжиха.— А тепер у які борги залізли! Хотілося ж по-людському, щоб як у людей було і на тобі, маєш, пішло все прахом...

Марійка просить:

— Та перестаньте, мамо.

— Що перестаньте? Що перестаньте? Ось будеш мати своїх дітей, то й зрозумієш.

— Мамо, я ж прошу вас!

— Що ти мене просиш? Ти його проси. Проси,

щоб вернувся та забрав тебе. Ганьба ж на всьому селу, людям в очі соромно дивитися. Таке весілля відгуляли, а через два місяці на тобі — приймай мати дочку в хату, бо вона, бачте, вже терпіти не може, уже Іван їй не до душі... А де ж твої очі раніше були? Що ж ти думала і на що розраховувала? І чого ж це твою душу від Івана відвернуло? Бач, він її образив... А ти його не образила?

Ти уявляєш, що значить весілля справити! Двісті душ нагодувати та напоїти — чи це мислимо? Тиждень з хати люди не виходили... Думалося ж так: хіба моя дочка гірша за інших? Та й позичили грошенят, та й відбули причину.

— Мамо! — благає Марійка.

— Що, мамо? Що, мамо? Може, скажеш: погане весілля було? Самих тільки страв наварили стільки, що сім'я наша й за п'ять років не поїла б. На горілку скільки грошей пішло... А вона мамкає.

Козарлюжиха плаче. І Марійці на душі ой як гірко, але вона пробує втішити матір:

— Я ж казала, що не треба було такі бенкети затівати...

— Як то не треба? — спалахує Козарлюжиха.— Одних тільки родичів скільки! Одного покликав, то й другого клич, бо образу й на тім світі пригадає. Та воно й душі не пошкодував би, якби все добре склалося...

Марійка ставить платівку на програвач, і за якусь мить на всю вулицю лунає:

Приїжджа-а-ай хоч на часок,
Приїжджа-а-ай хоч на деньок!..

— О, о! — сплескує в долоні Козарлюжиха.— Отак воно й буває з великого розуму: сама пішла

від нього і сама ж кличеш приїхати. Припини це голосіння, людей не сором. Де ж бо таке видано: не встигла дівка заміж вийти, а тут уже й розлучається, вже й до матері прибігла. Та зроду-віку такого не було...

Свої примовляння та нарікання Козарлюжиха несе в хату разом з начинням. А Марійка переставляє голку — і знову по всій околиці розноситься одчайдушне голосіння:

Приїжджа-а-ай хоч на часок,
Приїжджа-а-й хоч на деньок!..

У сусідки тітки Оксани аж шибки бряжчать у вікнах. Дитина ніяк не може заснути, починає й собі кричати. Тітка нервує, сердиться:

— Та чи йому, лобуряці, позакладало? Та невже ж він не чує, що тут його кличуть та благають: приїжджа-а-ай?! —

Вона хапає дитину на руки, носить по хаті, і коли мале нарешті засинає, кладе його обережненько в колиску, покvapливо сідає до столу й починає писати.

«...Та який же ти безсовісний, та який же непутящий! Де ж таке бачено, щоб через якихось чотири місяці дозволити молодій жінці втекти від себе? Вона ж тут жде тебе, бусурмане, побивається за тобою. Через тебе, іроде, і дитяті малому горе... Приїжджай, нехай на нашій вулиці спокій, тиша настане...»

Адресу тітка Оксана знає, бо на весіллі була й мед-вино пила, й «гірко!» гукала. Увечері вона записує товстого конверта в поштову скриньку, а рівно через два дні у дворі Козарлюжихи з'являється непутящий і — настає тиша. Сяюча, щаслива Ма-

рійка потай дивується: як же він узнав, що в них буде маленьке?

А в Козарлюжихи душа просто співає:

— Що там ті борги, що там ті витрати? Яюсь віддамо помаленьку, аби тільки вони, бісенята, не сварилися та не колотилися, жили в мирі та згоді...

ЗУСТРІЛИСЯ...

«Але ж він повинен подзвонити, якщо я йому люба», — збиваючи на голові піну шампуні, думала вона.

«Але ж вона мене образила, і якщо я їй до серця, повинна хоч подзвонити», — потираючи неголену щоку, думав він.

«Ні, це ж неможливо отак чекати, буду розумною, привітаю з Новим роком».

І вона набрала номер.

«Але ж я мужчина і не повинен ображатися на кожну жіночу примху та ще й перед святом».

І він набрав її номер.

Зайнято... зайнято... Може, з рудою Мариною

домовляється про зустріч?» — тьохнуло, захвилювалося серце у неї.

«З ким це можна так довго розмовляти? Може, отой баламут Женька манить покатися на «Ладі»,— заворушилися ревності десь всередині в нього.— Ні, я ж таки додзвонюсь і з'ясую все».

— Алло, Наташо! Це я. З наступаючим... Ти не заперечуєш, якщо ми сьогодні о сьомій вечора зустрінемося?

— О сьомій? — і зразу ж блиснуло: «Не встигну зачіску зробити».

А в трубку:

— О сьомій не зможу.

Трохи поміркувавши, додала:

— Якщо хочеш, буду о шостій біля книжкового.

— Але о шостій не зможу я.

— Дуже шкодую,— і поклала трубку.

«Так і знала: о шостій не зможе, значить після роботи піде проважати ту руду Марину. До сьомої встиг би повернутися. Ні, цьому треба покласти край».

І через кілька хвилин вона поцокотіла каблучками до тієї установи, де працював він.

«На сьому прийти не зможе... Значить, домовилася з баламутом Женькою, значить, у них зустріч. Ні, треба негайно з'ясувати все».

І через кілька хвилин його черевики погупали туди, де живе вона.

Біля книжкового, о шостій, шляхи перетнулися.

— Наташо!

— Сергію!

— Ти куди?

— А ти куди?

— До тебе.

— І я до тебе...

— Правда?

— Правда.

— Вибач, о шостій не міг, хотів поголитися, бач, яка щетина. А ти ж не любиш мене такого, колючого.

— А я мила голову, коли ти подзвонив, і зачіску не встигла зробити. Довелося натягти перуку на мокре волосся. А ти ж так не любиш, коли я в перуці...

ТЕ, ЩО ТРЕБА

— Я попередив її, друже, що для сімейного життя непридатний. Що, обравши мене споміж інших чоловіків, вона припустилася фатальної помилки. По службовій драбині не підіймаюся, зарплата в мене не така вже й велика, та й ту звик пускати на вітер. Сказав, що я страшенно ледачий і, взага-

лі, чортійщо: хроплю так, що з сусідньої квартири просять перевернутися на другий бік. Трапляється, що спросоння розмахую кулаками навколо себе. Не переносу дитячого вереску. Не люблю постійності — очі розбігаються, коли бачу гарних дівчат. Сказав їй, що у мене сім правд на один день, тому й нема ані друзів, ані товаришів. Розповів, що у мене дещо дивне хобі: колекціоную тарганів та іншу нечисть...

Але вона сказала: «Нічого, любий. Зате ти вмієш варити й пекти. Не тільки вмієш, а й любиш! А це компенсує всі твої вади й недоліки. Для сучасної жінки ти просто скарб...»

З М І С Т

Дві сценки	5
Адаптеоморфоза	7
Помилка	9
Семенові приказки	11
Зашилися хлопці...	13
Особистий приклад	15
Справа принципова	18
Поздоровили	20
Одна з кращих	21
Не той стиль...	22
Допомагайте жінкам!	24
Артист	26
Лебедина шапка	27
Липовий цвіт	29
Роби добре, а воно...	31
Культурна людина	34
Передсвяткові клопоти	35
Палке кохання	36
От що значить «Добрий день!»	37
Такого немає!	38
Не про себе	40
Ага, попався, голубчику!	42
Монолог	43
Великі пани	45
Борщ для реклами	47
Правдива душа	49
Хай живе кіно!	51
Запрошення	54
Гірко!	56
Зустрілися...	59
Те, що треба	61

БИБЛИОТЕКА «ПЕРЦА» № 241

Неля Григорьевна Касянчук.

ЛЕБЕДИНАЯ ШАПКА

(На украинском языке)

Иллюстрации С. Герасимчука.

Издательство «Радянська Україна»,

Редактор Ф. Макивчук.

Здано до набору 18. 01. 80. Підписано до друку 27. 02. 80.
БФ. 11252. Формат видання 70×108/32. Папір газетний. Гарнітура
літературна. Високий друк. Умовн. друк. арк. 2,8. Обл. вид.
арк. 2,28. Тираж 95.000. Зам. 0474. Ціна 10 коп.

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська
Україна» 252047, Київ-47, Брест-Литовський проспект, 94.

Адрес редакции: ул. Петра Нестерова, 4

Ордена Леніна комбінат печати видавництва «Радянська
Україна», 252047, Київ-47, Брест-Литовський проспект, 94.